

---

**Vergaderjaar 2024-2025**

---

**20 043****Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa**

Nr.

**Verslag van de zitting 2024 (vierde deel)**

Vastgesteld .....november 2024

**1. Inleiding**

Van 30 september tot en met 4 oktober 2024 namen de Eerste Kamerleden **Bovens** (CDA), **Panman** (BBB), **Veldhoen** en **Kluit** (beiden GroenLinks-PvdA), **Vogels** (delegatieleider, VVD) en **Moonen** (D66) deel aan de vierde deelsessie van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa in Straatsburg. Een van de hoogtepunten van deze zitting was de uitreiking van de twaalfde Václav Havel Mensenrechtenprijs 2024, waarmee uitmuntende mensenrechtenverdedigers wereldwijd worden geëerd. Voormalig PACE-president Tiny Kox woonde de plechtigheid bij. Andere onderwerpen waren de behandeling van Julian Assange, de 90e verjaardag van de Holodomor in Oekraïne, de gezamenlijke Europese aanpak van migrantensmokkel en de situatie in Iran en de bescherming van Iraanse mensenrechtenverdedigers in lidstaten van de Raad van Europa. Twee actualiteitendebatten vonden plaats over de verslechterende situatie van de mensenrechten, de rechtsstaat en de democratie in Azerbeidzjan en over de situatie in het Midden-Oosten, in het bijzonder de situatie in Gaza. Voor het eerst besloot de Assemblee om de immuniteit van één van haar leden, Marcin Romanowski uit Polen, op te heffen naar aanleiding van een verzoek van de Poolse minister van Justitie. Vrij uniek was het terugsturen door de Assemblee van het rapport over bescherming van de mensenrechten van sekswerkers naar de commissie gelijkheid en non-discriminatie.

**2. Plenaire debatten**

De opening van de plenaire vergadering op maandag 30 september ging van start met de uitreiking van de Václav Havel Mensenrechtenprijs. Uit drie kandidaten op de shortlist werd als winnaar de mensenrechtenverdedigster en voormalig lid van de Nationale Assemblee van Venezuela, María Corina Machado, bekend gemaakt. De

onlangs uit Russische gevangenschap vrijgelaten Vladimir Kara-Murza, tevens winnaar van deze prijs in 2022, nam deel aan deze ceremonie. PACE president Theodoros Rousopoulos verwelkomde de heer Kara-Murza en sprak zijn opluchting uit hem in vrijheid te zien. Rousopoulos refereerde aan de vele rapporten en resoluties van de assemblee die opriepen tot de vrijlating van niet alleen Vladimir Kara-Murza, maar van alle politieke gevangenen in illegale detentie. “Ik geloof dat we hebben bijgedragen aan de internationale zichtbaarheid en druk, die ertoe hebben geleid dat Vladimir veilig is vrijgelaten,” sprak hij. Kara-Murza maakte van de gelegenheid gebruik om de assemblee te bedanken voor het toekennen van de prijs in 2022. “Ik voelde me diep vereerd door deze prijs, maar ik zie het in de eerste plaats als uw erkenning voor al mijn mede-Russen die de moed hadden om zich te verzetten tegen het regime van Poetin en zijn moorddadige oorlog in Oekraïne aan de kaak te stellen in het volle besef wat de prijs van die houding zou zijn.” Hij sprak zijn diepe respect uit voor de finalisten van dit jaar en bracht hulde aan de eerdere winnaars die nog steeds in gevangenschap worden gehouden met als enige ‘misdad’ het uiten van meningen die afwijken van de mening van hun regeringen. “We moeten blijven vechten voor hun vrijlating en voor de vrijlating van iedereen die ten onrechte gevangen zit over de hele wereld,” zei hij. Voorts zei hij: “Ik ben hier vandaag alleen vanwege jullie, vanwege de aanhoudende inspanningen van goede mensen in democratische landen, waaronder zoveel mensen in deze Assemblee, die sterker bleken te zijn dan welke dictatuur ooit kan hopen te zijn.” De beste belofte voor veiligheid, stabiliteit en democratie op lange termijn op ons continent, de beste belofte voor een Europa dat eindelijk heel, vrij en in vrede zal zijn, ligt in een democratisch Rusland aldus Kara-Murza. “Laten we samenwerken om deze belofte waar te maken,” sloot hij af.

Op dinsdag 1 oktober gaf de net aangetreden **secretaris-generaal van de Raad van Europa, Alain Berset**, een toelichting op zijn werkzaamheden. Hij benadrukte de cruciale rol van de Raad van Europa, die zijn 75e verjaardag viert, bij het waarborgen van een toekomst van vrede, stabiliteit, welvaart, veiligheid en waardigheid voor de Europese burgers. Hij verwees naar de top in Reykjavik in 2023 en de Reykjavik verklaring die daar werd aangenomen. “Het is onze gezamenlijke taak om de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat te beschermen en te bevorderen,” zei hij. Hij gaf aan zich te

focussen op drie prioriteiten tijdens zijn mandaat: Oekraïne steunen, de democratie nieuw leven inblazen en de eenheid van de Europese familie in al haar diversiteit bevorderen. “Onze diversiteit moet een verrijking zijn, een toegevoegde waarde, een zielsaanvulling, en geen factor van oordeel of verdeeldheid,” aldus Berset. Theo Bovens uitte richting de secretaris-generaal zijn zorgen over de toenemende sfeer in Europa van “nation first”, het bouwen van sterkere binnengrenzen. Hij vroeg de heer Berset, afkomstig uit een land waar vier culturele groepen met verschillende talen samenwerken en samenleven, een moderne pater familias te zijn voor de familie van 46 Europese naties. “Door meer interne barrières op het continent af te breken, denk ik dat de democratie kan groeien, net zoals de grensoverschrijdende dialoog de rechtsstaat kan versterken,” aldus Bovens.

Hierna sprak de assemblee over een gezamenlijke Europese aanpak van migrantensmokkel en over vermiste migranten, vluchtelingen en asielzoekers en het ophelderen van hun lot. De resolutie "**A common European approach to combating the smuggling of migrants**" ([doc. nr. 16037](#)) werd met ruime meerderheid aangenomen. In het actualiteitendebat over de verslechterende situatie van de mensenrechten, de rechtsstaat en de democratie in Azerbeidzjan verwees de rapporteur naar de uitspraken van ODIHR (Office for Democratic Institutions and Human Rights) over het verloop van de verkiezingen die plaatsvonden in een restrictief politiek en juridisch klimaat, van voortdurende onderdrukking van afwijkende meningen, toenemende beperkingen van de vrijheid van meningsuiting, vergadering en vereniging en met voortdurend hardhandig optreden tegen politieke activisten, critici, vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en de media. De rapporteur riep alle instellingen van de Raad van Europa op in het belang van de bevolking van Azerbeidzjan in te zetten op een hernieuwde en betere dialoog gebaseerd op de principes van de Raad van Europa. Saskia Kluit opende op 1 oktober het actualiteitendebat over de ‘**Situatie in het Midden Oosten: escalatie van geweld en toenemende humanitaire crisis, met name in Gaza**’ met de oproep aan Hamas tot de onmiddellijke terugkeer van alle gijzelaars en de onmiddellijke verlening van toegang aan het Rode Kruis. Haar bijdrage focuste op de humanitaire ramp die in Gaza gaande is en waarbij het humanitair recht niet nageleefd wordt. “We moeten Israël en alle partijen in het Midden-Oosten dringend oproepen om de

internationale grenzen, het humanitair recht en de regels die zijn opgesteld voor precies de situatie waar we het nu over hebben, volledig te respecteren. Humanitair personeel moet in alle situaties kunnen rekenen op veilige werkomstandigheden, en toegangspunten tot conflict- en de-escalatiezones, vooral in Gaza, moeten te allen tijde open zijn voor humanitaire en medische goederen,” zei Kluit. Carla Moonen onderstreepte namens de Alliantie van Liberalen en Democraten voor Europa (ALDE) dat de Europese liberalen geloven in een tweestatenoplossing. “We moeten een kader steunen waarin Israël en een toekomstige Palestijnse staat vreedzaam naast elkaar bestaan, met erkende grenzen en wederzijds respect. De noodzaak van een tweestatenoplossing is nog nooit zo duidelijk geweest. De Parlementaire Assemblee dient zijn verantwoordelijkheid te nemen, door met resoluties te pleiten voor een vreedzame oplossing van het conflict,” stelde Moonen.

Op 2 oktober sprak de **voorzitter van het Comité van Ministers en minister van Buitenlandse Zaken van Litouwen Gabrielius Landsbergis** in de plenaire vergadering. Hij sprak onder andere over de vooruitgang die is geboekt in het werk van het Register van Schade voor Oekraïne, waar de 10.000e claim was ingediend, en riep alle in aanmerking komende staten op zich bij het register aan te sluiten. Verder noemde hij als belangrijkste resultaat onder het Litouwse voorzitterschap de Verklaring van Vilnius, waarin wordt opgeroepen tot de voortdurende ontwikkeling van sociale rechten en waarin verdere ratificaties of aanvullende toezeggingen in het kader van het Europees Sociaal Handvest worden aangemoedigd, de openstelling voor ondertekening van het Kaderverdrag inzake kunstmatige intelligentie, mensenrechten, democratie en de rechtsstaat en de bevordering van mediavrijheid. Op dezelfde dag werd de resolutie ([doc. nr. 16040](#)) over de gevangenschap en veroordeling van Julian Assange en de negatieve effecten ervan op de mensenrechten tijdens de plenaire zitting aangenomen. De dag daarvoor nam Julian Assange deel aan een hoorzitting over zijn detentie en veroordeling in de commissie juridische zaken en mensenrechten samen met Wikileaks-hoofdredacteur Kristinn Hrafnsson. Dit was het eerste publieke optreden van Assange sinds zijn vrijlating uit de Belmarsh-gevangenis in het Verenigd Koninkrijk vier maanden geleden. Naast het uitspreken van grote bezorgdheid over de harde behandeling van de heer Assange, gaat de resolutie in op het ‘afschrikwekkende effect’ ervan en

riep de Verenigde Staten, een waarnemend land van de Raad van Europa, op om de vermeende oorlogsmisdaden en mensenrechtenschendingen die door hem en Wikileaks aan het licht zijn gebracht, te onderzoeken. Verder nam de assemblee de resolutie ([doc. nr. 16050](#)) aan **over vermiste personen, krijgsgevangenen en burgers in gevangenschap als gevolg van de aanvalsoorlog van de Russische Federatie tegen Oekraïne** waarin onder meer onmiddellijke en ongehinderde toegang voor het Internationaal Comité van het Rode Kruis (ICRC) tot alle plaatsen van detentie werd geëist en steun werd uitgesproken voor de mogelijkheid van gevangenenruisselingen.

Op 3 oktober stond de Assemblee stil bij de herdenking van de **90e verjaardag van de Holodomor in Oekraïne**. Volgens Rian Vogels, die namens de ALDE-fractie het woord voerde, geeft het rapport ([doc. nr. 15728](#)) een belangrijk politiek signaal om de wreedheid van wat er in 1932 en 1933 gebeurde te erkennen en te herdenken: een door de mens veroorzaakte hongersnood door het regime van Stalin leidde tot de dood van miljoenen Oekraïners. Op dit moment erkennen ongeveer dertig landen de Holodomor als genocide. Vogels verwees naar de aangenomen motie door de Tweede Kamer die, na inwinning van advies van de commissie inzake volkenrechtelijke vraagstukken (CAVV), ook concludeerde dat de hongersnood in Oekraïne in 1932 en 1933 - opzettelijk veroorzaakt door het Sovjetregime - naar hedendaagse maatstaven wordt erkend en veroordeeld als genocide. De resolutie hierover werd unaniem aangenomen.

In het debat over **het recht op voedsel** voerde Saskia Kluit het woord namens de *Socialists, Democrats and Greens Group* (SOC). Zij onderstreepte het belang van het recht op gezond voedsel. “Omdat ik nog maar één nier heb, kan ik niet gezond eten als ik mijn eten in een gewone supermarkt koop. En dat geldt voor veel mensen, want we hebben gemiddeld geen gezond voedsel meer in onze supermarkten. Veel mensen die weinig geld hebben, weten wel wat ze eten, maar dat wat ze kunnen betalen is niet voedzaam en hebben ze hierdoor een gebrek aan vitamines en mineralen.” Ze sloot af met de oproep dat we toe moeten van een charitatieve aanpak naar een op rechten gebaseerde aanpak van voedselvoorziening aan mensen in armoede waarbij normaal, gezond en veilig voedsel de norm wordt. De Assemblee nam unaniem het rapport ([doc. nr. 16041](#)) aan over het recht op voedsel waarin wordt aangedrongen op toegankelijk, duurzaam en adequaat voedsel voor

iedereen, inclusief het vastleggen op een ‘recht op voedsel’ in nationale grondwetten.

Op 4 oktober werd tijdens de bespreking van de resolutie over **risico's en kansen van de metaverse** ([doc. nr. 16031](#)), waarin de noodzaak onderstreept om de rechten en plichten aan te pakken van particuliere bedrijven die metaverse diensten aanbieden. Namens de SOC-fractie wees Saskia Kluit op de risico's en kansen in het meta-universum, de niet altijd betrouwbare informatie en de gevaren van desinformatie in de onlinewereld. “We hebben keer op keer gezien hoe online informatie, online desinformatie en online agressieve campagnes tegen de democratie onze systemen kunnen ondermijnen waar we in deze kamer zo hard voor vechten,” sprak zij. De vrijheid van meningsuiting moet dus verenigbaar zijn met een ethisch en verantwoordelijk gebruik van de metaverse aldus Kluit en sprak haar steun uit voor het vinden regelgeving die de mensenrechten en de democratie beschermt.

### 3. Overige

De delegatie bezocht op 2 oktober Jolien Schukking, Nederlandse rechter bij het Europese Hof van de Rechten van de Mens. Monaco vierde op 2 oktober zijn twintigste verjaardag als lid van de Raad van Europa in aanwezigheid van Z.D.H. Prins Albert II. Rian Vogels woonde de ceremonie bij. Tekke Panman nam deel aan de *Joint Committee Meeting* met de ambassadeurs bij de Raad van Europa, waarbij gesproken werd over de gevolgen van de oorlog in Oekraïne. Gala Veldhoen werd benoemd tot algemeen rapporteur namens de Assemblee inzake de afschaffing van de doodstraf. Tot slot sprak de delegatie en marge van de vergadering met Tanja Gonggrijp, de permanent vertegenwoordiger van Nederland bij de Raad van Europa, en met Lucia Luijten, secretaris-generaal van de Centrale Commissie van de Rijnvaart (CCR), de oudste internationale organisatie ter wereld en opgericht door het Congres van Wenen in 1815.

De voorzitter van de delegatie,  
Vogels

De griffier van de delegatie,  
Bakker-de Jong